

Den romanske granitdøbefont består af to elementer: Kummen med det veludførte løverelief samt den cirkulære fødd. Alle spor af den formodede oprindelige bemaling er forsvundet. Døbsfadet fra 1985 anes i kummen.

Inventar

Kirkerummet, som det fremstår i dag, er et resultat af restaureringer 1960-61 og 1998. 1960-61 blev det massive alterbord af rødbrun Tranåsgranit indsat. Alterbordet er tegnet af Johannes Exner. Over

Den sengotiske altertavle. I midten står Skt. Ursula flankeret af Maria med Jesusbarnet og apostlen Johannes. I fløjene er de tolv apostle anbragt i små grupper af tre.

Detalje af altertavlens søndre fløj. Den middelalderlige staffering er for længst forsvundet.

denne ses den sengotiske fløjaltertavle af eg fra 1400-årenes slutning, hvis rammeværk med skråkantprofiler i 1961 blev indfattet i en egetræsramme med fodbræt.

Tavlen er opdelt i fem felter: Et stort felt i midten og to mindre i hver fløj. I midtskabet står de tre hovedfigurer på et fodstykke under tre æselrygformede baldakiner med stavværk og fiskeblærenedhæng.

Hovedpersonen, den formodede værnehelgen Sankt Ursula, er flankeret af Maria med barnet og Johannes apostel. Den barmhjertige Sankt Ursula udbreder sin kappe og tilbyder ly til de ti knælende og bedende jomfruer. Det lange bølgende hår falder ned over skuldrene, og på hovedet bærer hun en krone.

Kjolen, der holdes på plads af et skråtsiddende bælte, har fire midtfolder, der under livet følger

konturerne af hendes let bøjede venstre ben. Den spidse sko stikker akkurat frem under kjolens søm. I venstre hånd har hun formodentlig holdt en pil, symbolet for hendes martyrium.

Til venstre herfor ses den kronede Maria, der på sin svagt fremskudte hofte bærer Jesus-barnet; barnet holder jordkloden i den venstre hånd, mens den højre rækker ud efter moderens højre hånd, der ligeledes er løftet.

Sidste figur i midtskabet er den unge apostel Johannes. Han er her gengivet barfodet, mens han velsigner kalken.

Fløjenes fire felter rummer de tolv apostle, tre i hvert felt. Hver af disse grupper er anbragt under en bred baldakin med fliget blad i sviklen samt fiskeblærenedhæng, der enkelte steder er beskadiget. De små figurer står ligesom midtgruppen på højt fodstykke. Apostlene har alle bøjede arme, og selvom de fleste har mistet deres attributter, er det muligt at identificere et par stykker. I søndre fløj foroven står midtfor den barfodede og skæggløse Johannes med kalken, mens Mattæus i diakondragt er gengivet i midten forned; i nordre fløjs øvre felt, ligeledes i midten, kendes Jakob den Ældre på muslingskallen, en af middelalderens mest populære pilgrimsmærker. Apostelfigurerne er i modsætning til midterfigurerens bløde linjer ret stive og ensformigt udformede.

Midtfigurerens ansigter bærer så stor lighed med altertavlen i Ørting Kirke, at disse to arbejder med stor sandsynlighed er udført i det samme værksted. Tavlen i Ørting Kirke har i øvrigt ligeledes en Sankt Ursula-figur.

Der er ikke bevaret noget af tavlens oprindelige bemaling, men i 1906 fandt man rester af en overmaling fra renæssancetiden, bl.a. rød og okker. I

Beretningerne om kongedatteren Ursula udviklede sig meget i løbet af middelalderen. En historie gik på, at hun var kongedatter, der skulle gifte sig med en hedensk prins. Dog krævede hun hans omvendelse, samt at få lov til at rejse til Rom med et følge på 11000 jomfruer. Paven havde i en drøm fået varsel om hendes martyrium, og ledsagede derfor Ursula på hjemvejen. Ved Köln blev de overfaldet af Hunnerne og dræbt af pile.

forbindelse med en overmaling af hele tavlen i 1832 påførtes en indskrift på midtstykkets fodbræt: "Psal. CXI.V.III. Hand skicked en Ihukommelse om sine underlige gierninger den Naadig og Barmhiertige Herre. Malet 1832." Den nuværende bemaling stammer fra en istandsættelse i 1957.

Altertavlen var frem til 1959 udstyret med et barokt topstykke fra 1680'erne, tilskrevet billedskæreren Rasmus Christensen, der bl.a. har skåret altertavlen i Mårslet Kirke samt et epitafium i Århus Domkirke. Tavlens predella med den oprindelige, let buede form var bevaret indtil 1911, og var støttet af et nyere fodstykke af fyrretræ. I 1911 måtte altertavlen vige pladsen for et stort oliemaleri på lærred af Heinrich Dohm (1875-1940). Maleriet, "Emmaus", var som alterbillede indfattet i en egetræsramme med baldakin, og forestiller Kristus i hvid kjortel omgivet af disciple i mørkere klæder. Maleriet hænger nu på sydvæggen i tårnrummet.

Altertavlen blev i 1957 placeret på skibets nordvæg, før den i 1960 endelig vendte tilbage til den oprindelige plads. Det kan i øvrigt konstateres, at der i altertavlens knap 50-årige fravær fra koret, velsagens under istandsættelsen i 1957, er sket ombytninger af enkelte af de små apostelfigurer på tavlens fløje.

Kirkens alterkalk af sølv er udført i København i 1729 af guldsmed Ole Flores Wilcken og står på rund fod. Skaftet med kugleformet, midtdelt knop mellem indknebnede led danner overgang til det runde bæger, hvorpå to sammenstillede våbner ses graveret mellem Marselis' løve og Gyldenkronernes vildmand. Disse er skjoldholdere under en stor fri-

Oliemaleriet "Emmaus" af Heinrich Dohm. Det var i Emmaus, at Kristus for første gang efter Opstandelsen viste sig for disciplene, og atter delte brød med dem.

Vinkanden fra 1951 er udført af den kendte Århusianske guldsmed F. Hingelberg.

Dåbskanden af tin er fra 1862, og er antagelig udført af C. M. Svaneberg, København.

herrekrone. Motivet er graveret for kirkeejeren baron Christian Gyldenkrone af Vilhelmsborg.

Under foden ses fire stempler: Københavns bymærke bestående af tre tårne over årstallet 1729, efterfulgt af gardeinens initialer, Peter Nicolai von Haven. Gardein var en embedsmand, der efterprøvede ædle metaller finhed eller lødighed. Derefter ovennævnte guldsmeds initialer over årstal med utydeligt sidste ciffer, muligvis 1729, mens det sidste stempel er månedsmærket for jomfruen (21/8-23/9).

På kalkens fodvulst står der med moderne skrift "Tranbjerg Kirke", ligesom et nyt halvlåg med tud er tilføjet. Til kalken hører en glat, flad disk, der har et lille Georgskors i en cirkel graveret på randen. Disken har under bunden samme indskrift som kalken, og er formentlig samtidig med denne.

Oblatæskan og vinkanden er skænket henholdsvis 1974 og 1951 og er udført af "F. Hingelberg, Aarhus", og erstattede et ældre sæt i sort Bing & Grøndahl-porcelæn fra 1862.

Kirkens ældste alterstager af messing blev skænket i 1633, men gik pga. slitage ud af brug 1. søndag i advent 2001. De blev da afløst af nye messingstager udført af Søren Weitemyer, hvis enkle messingstager er dekoreret med påsatte cirkelkors af sølv. Til daglig er det dog to stager af egetræ, der står på altret. De er kopier af kirkens ældste messingstager.

Alterkorset er udført 1961 af Bent Exner. Korset er i sølv med indlagt kugle af bjergkrystal. Den gråmalede alterskranke med de svungne balustre under håndfang er opstillet i bølgeform i 1862 som erstat-

Kirkens senbarokke alterkalk har et indgraveret våbenskjold, der ses udtegnet øverst på siden.

Det sammenstillede våbenskjold på alterkalken. Til venstre Marselis' våben og til højre Gyldenkrones. Våbnerne, flankeret af de to skjoldholdere, er placeret under en stor friherrekrone.

Bent Exners alterkors med den karakteristiske kugle af bjergkrystal.

Kirkens nyeste inventar er stagerne fra 2001.

ning for en skranke, der stod på tværs af koret. De to messehagler, præstestolens klæde og altertæppet er vævet af Jette Nevers.

Indtil omkring 1900, hvor den blev flyttet til sin nuværende plads i skibets nordøstre hjørne, stod den romanske granitdøbefont i korets nordvestre hjørne. Oprindeligt har den, formentlig stærkt be-malet, nok haft en mere central placering i skibets længdeakse. Fonten er den sidste rest af kirkens oprindelige inventar og føjer sig smukt ind i rækken af de klassiske, østjyske løvefonte, med de nærmeste paralleller i Framlev, Kolt og Mårslet.

Under kummens munding er to løvepar, hver med fælles, fremspringende mandshoved i meget højt relief. De fint huggede og veludførte kroppe er i lavere relief. Mandshovederne har kindskæg og tvedtelt hår, der danner overgang til løvemankerne, hvoraf den ene har krøller. Hvert løvepar er blevet udstyret med uens haler; den ene er bøjet hen over ryggen og afsluttet i en tredelt bladdusk, mens der på den anden, der er afsluttet over ryggen, ses en femfliget bladdusk som afslutning. Den runde fod, der er hugget af en lidt lysere granit, har en kraftig skaftring som overgang til den hvælvede overside.

Dåbsfadet af messing og sølv er fra 1985. Fadet er udført af Arnold Knispel efter tegninger af Lone Schmidt. Dåbskanden af tin er formentlig fra 1862 og menes at være udført af Carl Magnus Svanberg, København, der på samme tid udfærdigede en lignende kande til Holme Kirke, syd for Århus.

Kirkens prædikestol dateres til tiden omkring 1675-1700, og er udført i egetræ. Stolen har fire fag, hvis centrale dele udgøres af forsænkede felter. Fritstående snoede søjler i hjørnerne er indfattede af kraftige gesims- og fodstykkefremspring, hvorunder der er drejede hængekugler.

Prædikestolens bemaling er fra 1998, hvor hele stolen blev skilt ad og renoveret. I 1961 blev prædikestolen sænket, idet den nuværende bærestolpe blev monteret som erstatning for en polygonal underbaldakin, der dog ikke var oprindelig. I samme ombæring fjernedes stolens røde betræk med frynser fra 1863. Undersøgelser har vist, at prædikestolen oprindeligt har haft malede figurer i stolens rektangulære felter.

Stolestaderne er fra 1885-88 og blev udformet under stærk inspiration fra stolestaderne i Holme Kirke. Oprindeligt var de egetræsmaledede. De blev indsat med anvendelse af gavle fra 1670 og 1682. Topstykkernes rundbueform indrammer udskårne rosetter, hvorunder årstallene er udskåret. Den nuværende bemaling er fra 1998.

Krucifikset af jern og drivtømmer, der hænger indvendigt på kirkens tilmurede norddør, er udført af Steffan Herrik og erhvervet til kirken i 1993.

Orglet er fremstillet i 1972 af Marcussen & Søn, og fremstår med genanvendelse af facaden fra et tidligere orgel fra 1920. Orglet har to manualer med ti stemmer. Salmenummertavlen på triumfvæggens nordside er fra 1928, hvor den erstattede en stor fyrretræstavle fra 1884.

Skibets lamper og lampetter er fra 1960 og udført efter tegning af Johannes Exner.

Kirken har fire klokker, ophængt i en klokkestol fra 1972. Den ældste er støbt i 1614, dateret ved en indskrift på halsen, indrammet af profillister under en blomsterfrise. Versalindskriften lyder: "ANNO DOMINI 1614 VERBVM DOMINI MANET IN ÆTERNVM" (i Herrens år 1614, Herrens ord forbliver i evighed). Udformning og placering af ornamentikken er så meget lig udsmykningen på klokken i Skivholme Kirke fra 1613, at begge klok-

Prædikestolen fra slutningen af 1600-tallet er ændret meget gennem årene, blandt andet er den blevet sænket.

Oblatæskan er fra 1974 og som vinkanden fremstillet i det århusianske guldsmedeværksted F. Hingelberg.

ker må være støbt af klokkestøber Borchart Quellingmeiers værksted. De tre øvrige klokker er alle støbt i England 1972 af John Taylor & co.

Kirkegården

Mod syd og vest har kirkegården bevaret de gamle skel, mens markstendigerne mod nord og øst i 1894 blev rykket ud, og i den forbindelse anlagt som cementforstærkede markstensmure. Sydvest for kirkegårdsmuren blev et større jordstykke 1982 afsat til begravelser. I den vestlige mur er der en køreport, ved indskrift dateret til 1898. Porten har jerngitterfløje ophængt i cementpudsede piller.

I 1981 blev der syd for kirkegården anlagt en ny sognegård med kontorer, ligkapel, graverfaciliteter, konfirmandstuer og mødesal efter tegning af arkitekt Jens Vilhelmsen. I den forbindelse blev der i syd etableret ny indgang til kirkegården med trætræmmer mellem murede piller.

Litteratur

Chr. A. Bøje: *Danske guld- og sølvsmedemærker*, 2. udg. bd. 1, København 1982.
Danmarks Kirker, Århus Amt, København 1983-87.

Af Anders C. Christensen

Klokken fra Christian 4s tid er stadig i brug, i dag sammen med tre nye klokker. De er alle ophængt i en klokkestol fra 1972.

Kirkens krucifiks af støbejern fra 1993 er en af de første ting der fanger opmærksomheden, når man træder ind i kirken. Det er udført af Steffan Herrik.

På kirkens ældste klokke ses støbeåret 1614 under en meget detaljeret blomsterfrise.